

להקמת בפורום

פונדק מלא שירה

פונדק הרוחות" לנתן אלתרמן בתיאטרון הקאנורי

— מאת יצחק אברהמי —

אם יעלה בדעת מישהו לומר, כי "פונדק הרוחות" מתעלה נתן אלתרמן על "כנרת, כנרת" שלו, כדאי להזכיר ש"פונדק הרוחות" הוא המה-זה הראשון של אלתרמן; ועל-כן, נוסף להתפעלות הזאת הבאה עם קריאתו, באה גם הפליאה על ההישג האמנותי-דרמטי, שאליו הגיע המשורר בדרך החדשה שכחר בה.

נתן אלתרמן בחר ב-צורה של מחזה שירי - זו הצורה שבזמננו כמעט אין כותבים בה. אולם המחזה טבוע בחותם סגנונו המיוחד של אלתרמן בשירה; חרכובת של לשון עשירה-פשוטה, כשכל מלה קבועה במקומה ומשמעותה - למה וברורה. אין אצלו כניעה או ויתור לאופנה מסויימת, כאילו משורר ומחזאי צריך לכתוב גלגלי-לשון, או בחלקי משפטים שאינם דבקים זה בזה. גיבוריו חושבים ומדברים פסוקים על אהבה, כאב, תקווה ואכזבה.

נתן אלתרמן

גיבורו של "פונדק הרוחות" הוא חננאל הכנר; הוא חש כי אינו יכול לפתח את אשר אצור בקירבו בגלל נעמי-אהובתי-אוהבתי; והוא מחליט לעזבה בלי-לה. אולם נעמי מחזורת לפתע והיא יודעת שחננאל עומד לעזבה. חננאל אינו רוצה להכאיב לה והוא מבטיח לה, כי כאשר ישוב אליה... אולם נעמי אינה רוצה בשבועה מחייבת-כובלת. אדרבא: "אני אשר הייתי אזיקי ברזל עליך / אני אהיה לך כנפיים של זהב". היא נמכרת להיות שפחה, לשתיים-עשרה שנה, ובדינרי-זהב שקיבלה מראש היא מציידת את חננאל, הגיבור יוצא לדרך, נפגש בפושט-יד ההופך להיות אימפרסריו שלו; בבעל תיבת-נגינה עם קוף ותוכי; ובפונדקית יפה שכל חייה הם הווה, שאינה יודעת מהי ציפייה לעתיד או זכרונות העבר. הוא נעשה כנר מפורסם ונעמי נושאת שקים וגופה נכפף. הוא אינו זוכר אותה ואינו רואה אותה בדמיונו. היא אהיה אך ורק למען הרגע בו ייפגשו שוב, מקץ שתיים-עשרה שנה. ובהגיע היום - מחכה נעמי בביקתה אשר בה נפרדו. ואף חננאל מקיים שבועתו ומגיע. אולם נעמי רואה אותו עומד בין העצים, עושה עצמה כאינה רואה אותו ומשחררת אותו משבועתו. וחננאל שוב יוצא לדרך. הוא מסביר לבן-לוייתו, כי מוטב לא להיפגש עם נעמי: "אני בטוח כי מוטב לחשוך משנינו / את נטל זרותה של הפגישה הזאת / ונטל הפרידה החדשה".

אולם עתה, כששוב אין עליו עול הנדר ונטל אהבת נעמי המחכה לו - שוב אינו מוצא חננאל

טעם במאבק על הישגים והצלחה באמנות. הוא פורש מהבמה והוא מודקן ועמו מודקן עולם-היצרים - הפונדקית היפה.

חננאל חוזר אל הביקתה - ושוב, נעמי מחכה לו. חננאל מבקש להגיש לה את כל חייו, אולם הפעם, נעמי היא המפוכחת, והיא האומרת על כל שעבר עליהם - על הקרבן שהקריבה ועל הקרבן שקיבל מידיה: "עכשו מוכרח המעשה ההוא / להיות צודק, להיות נכון, ולא - הרי לשוא / היו חיינו -" ועוד אומרת היא: "האין רשות לאיש לתת נפשו / בעד נפש זולתו? כן, בעד נפש, / בעד חלום, בעד עולם מלא, לתת חינום!"

סיפרתי את סיפור-המעשה בקיצור ובהשמטת פרטים העלולים לפגוע בכמה אפתעות המזומנות לציפה בהצגה. אולם יש להוסיף, כי נוסף למיבנה השירי כתוב "פונדק הרוחות" כמחזה שמציאות ודמיון משולבים בו; מחזה שסמלים מתרחשים בו כמעשים ורעיונות על רגשות ואמנות לובשים עור וגידים בסצנות-ביניים.

אם נניח, כי הרעיון המרכזי במחזה הוא האהבה מול האמנות - דומה שאלתרמן נתן לנו להסיק במרוצת הדברים, כי נעמי האוהבת מקריבה חייה למען חננאל האמן, אשר למען אמנותו דורס הוא אותה ללא נקיפת-מצפון. ואילו כאשר מגיעים הדברים לכלל חשבון סופי, דומה כאילו אין דורס ואין נדרס, וכל האמנות הבל-הבלים, נשארת האהבה בלבד; ונשאר אי סימן-השאלה, מה טעם באהבה המניחה שידרסוה ומהי הנחמה, ש.אין זה סופו של הסיפור. מכאן חוזר הוא / אל ראשיתו... להיות חוזר כל פעם מחדש, בחילופי / שמות ימעשים, ולא לחתום / את הדברים, כי רק לשיר אותם / לשיר ולספר".

האווירה הכללית שב"פונדק הרוחות" היא זו של בלדה עתיקה ומודרנית כאחת, כשהמחזאי-המשורר נעזר בעצמים עליהם שר בשיריו - הביקתה, תיבת-הנגינה, הדם הנשפך בגלל אהבה וכדומה. יחד עם זאת, במקביל לנעימה הלירית הנתונה בצל הטרגדיה, מביא הוא קטעי-ביניים קלים, עליונים יותר - בפונדק וברחוב - הכתובים בחרוזים קלים ומשובצים להטוטי-לשון ולהטוטי-בדיחה. ניגוד זה שבין הסגנונות מצוי אצל גדולי המחזאות ובעיקר הוא בולט כחלום ליל קיץ של שקספיר; שם יש הבדל חד בין סגנון האוהבים-האצילים לסגנונם של בעלי-המלאכה, השחקנים החובבים. המעבר משירה רצינית לחרוזים קלים ב"פונדק הרוחות", לא זו בלבד שהוא נותן לקהל שרות, "לנות" קצת מהדראמה אותה חיים הגיבורים: יתר על כן, קטעי-הביניים הקלים כאילו באים לבטל סכנה של היגררות לפאטוס מופרז; באמצעות קטעים אלה מבקש כאילו המחזאי-המשורר לשמור על חוש-המידה, שהרגשות הכנים והעמוקים לא ייפכו לרגשנות מזוייפת, המכפרת על שטחיות. כי "פונדק הרוחות" הוא מחזה מאוזן, כתוב במיקצב שופע אך מרוסן; כי "פונדק הרוחות" הוא מחזה עשיר בדמויות-אנוש חיות, נאבקות, קצת מאושרות, ויותר מזה - סובלות; כי "פונדק הרוחות" הוא יצירה אמנותית מגובשת - יצירה לתיאטרון.